KRONIKA

DR. ANNA HORÁKOVÁ-GAŠPARÍKOVÁ ŠESŤDESIATROČNÁ

28. októbra dožila sa 60 rokov dr. Anna Horáková-Gašparíková, slovenská historička a literárna historička. Narodila sa v Martine, kde jej otec Jozef G. Leštinský vykonával ako knihkupec, nakladateľ a tvorca slovenskej ľudovýchovnej literatúry dôležité kultúrne poslanie. Už od mladých rokov sa bytostne zblížila s martinským prostredím a so všetkými národnými podujatiami. Po oneskorenom absolvovaní stredoškolských štúdií (až po založení martinského gymnázia) venovala sa v rokoch 1924—1928 štúdiu histórie, dejín literatúry a jazykovedy na Karlovej univerzite, najmä u profesorov Šustu, Bidla, Pekaľa, Vlčka, Pastrnka a Smetánku a dosiahla doktorskú hodnosť na základe dizertačnej práce *Uhorské povstanie na začiatku 18. stor. a jeho diplomatický vzťah k západu a východu Európy.* Táto práca bola potom podkladom pre jej prvú rozsiahlejšiu publikáciu *Povstanie Rákócziho a Slovania*, ktorá vyšla v Sborníku filozofickej fakulty Komenského univerzity roku 1930, keď autorka už bola literárnou tajomníčkou a archivárkou vtedajšieho prezidenta republiky T. G. Masaryka. Táto jej práca svedčila o dôkladnej vedeckej pripravenosti a nadaní pre vedeckú historickú prácu a bola prísľubom, že autorka sa čoskoro zaradí medzi našich význačných historických pracovníkov. Roku 1934 publikovala pozoruhodnú vlastivednú prácu *Údolie Turca* s drevorytmi českého grafika K. Vika, ktorého podnietila potom aj k ďalšej práci, v súvislosti s ktorou vzniklo vlastne prvé vedecké spracovanie slovenských dejín. Karol Vik pripravil totiž farebné drevoryty zachycujúce význačné stavebné a iné objekty na Slovensku, kým dr. Horáková-Gašparíková napísala sprievodný text, ktorý, keď aj azda príliš zdôrazňoval momenty náboženského charakteru a málo si všímal novšie dejiny Slovenska, predsa len pre svoju vycibrenú a ušľachtilým vlasteneckým zaujatím podávanú látku je práve tak vedeckým, ako aj literárnym dielom. Vyšlo slovensky a súčasne aj anglicky roku 1946. Okrem týchto rozmernejších prác publikovala dr. Horáková-Gašparíková celý rad drobnejších štúdií, článkov, recenzií a zpráv v denných i odborných časopisoch a revuách, ďalej hodne prekladala, najmä z ruštiny, nemčiny a francúzštiny, ktorých znalosť si osvojila a prehĺbila na mnohých cestách v zahraničí. Po druhej svetovej vojne napísala okrem materiálových štúdií o Jankovi Kráľovi a Božene Němcovej obšírnejšie štúdie o svojom rodisku Martine do Jesenského sborníka, *Z oravských rozpomienok* do Hviezdoslavovho sborníka a o Jozefovi Gregorovi Tajovskom na Martinskej scéne do Tajovského sborníka. Teraz sleduje dr. A. Horáková-Gašparíková vzťahy B. Němcovej k Slovákom a ideové základy týchto vzťahov. Predchádzajúce štúdie uverejnené v spomínaných sborníkoch použije ako základ pre obšírne monografické vykreslenie literárnej a spoločenskej minulosti Martina. Pritom podnetne spolupracuje so svojím manželom, slavistom a národopiscom Karlovej univerzity dr. Jiří Horákom, býv. veľvyslancom v Moskve, na prácach, ktoré pripravuje z oblasti slovenskej etnografie.

Fr. Bokes

KONFERENCIA O ČESKOSLOVENSKO-UKRAJINSKÝCH VZÁJOMNÝCH VZŤAHOCH

V dňoch 28.—30. mája 1956 prebiehala v Prešove konferencia o československo-ukrajinských vzájomných vzťahoch. Usporiadal ju Československo-sovietsky inštitút SAV pri príležitosti 100. výročia narodenia a 40. výročia smrti vynikajúceho ukrajinského spisovateľa Ivana Franka. Na prípravách konferencie sa podieľali okrem ČSI SAV, ČSI ČSAV, Slovanského ústavu v Prahe, Filozofickej fakulty UK v Bratislave a Vysokej školy pedagogickej v Prešove aj Ústav ukrajinskej literatúry T. H. Ševčenka Akadémie vied USSR v Kijeve a Ústav spoločenských vied Ľvovskej odbočky AV USSR. Konferencie sa zúčastnila delegácia z USSR, doktor filologických vied prof. Jevhen Kyryľuk a kandidátka filologických vied Mária Munďakova a redaktor v Kanade vychádzajúceho časopisu Ukrajinske žittja Peter Kravčuk.

Trojdňová konferencia za účasti vyše 250 vedeckých a kultúrno-osvetových pracovníkov otvoril predseda SAV akademik A. Sirácky. Jej hlavným cieľom bolo zhrnúť doterajšie výsledky štúdia o tejto problematike a kolektívnym úsilím českých, slovenských a ukra-

jinských vedeckých pracovníkov prehĺbiť poznatky o pokrokových tradíciách, zbližujúcich naše národy s druhým najväčším slovanským národom — s Ukrajincami.

Úvodný, kolektívom vypracovaný referát Z dejín československo-ukrajinských vzájomných vzťahov, predniesol riaditeľ ČSI SAV Jozef Hrozienčík.[1] Tento referát je prvým pokusom o syntetické spracovanie československo-ukrajinských vzťahov od najstarších čias až do roku 1945. Charakteristiku a najmä periodizačné medzníky jednotlivých období vo vzájomných vzťahoch medzi Čechmi, Slovákmi a Ukrajincami, ako aj celú koncepciu referátu ohodnotila konferencia vcelku kladne. Referát nebol obmedzený iba na konkrétne prejavy a formy vzájomných vzťahov a stykov československo-ukrajinských, ale podával ich v širších súvislostiach medzislovanských vzťahov, predovšetkým s prihliadaním na československo-ruské vzťahy. V prvý deň konferencie odzneli ešte dva koreferáty o dielových otázkach celkovej problematiky konferencie. V. Hostička (ČSI—ČSAV) sa zaoberal pomerom P. J. Šafárika k Ukrajincom. Podrobne vystopoval pramene, z ktorých Šafárik čerpal svoje vedomosti o Ukrajine, a rozborom jeho prác o Ukrajincoch (najpodrobnejšie rozpracoval ukrajinskú problematiku v *Slovanskom národopise)* poukázal na významný podiel jeho koncepcie samostatnosti a úplnej nezávislosti ukrajinskej národnosti v rozvoji obrodenského hnutia Ukrajincov predovšetkým v Haliči. Širším rozborom celkového stavu znalosti ukrajinskej literatúry, jazyka a národopisu vo vedeckom svete v tomto období ukázal na Šafárikov prínos v tomto smere, na jeho vrelý vzťah k Ukrajincom. O. Zilynskyj (Filozofická fakulta Palackého univerzity v Olomouci) v referáte O vzájomných vzťahoch ukrajinských, českých a slovenských ľudových piesní podal najprv rozbor skromnej literatúry o tejto otázke a zaoberal sa historickými podmienkami vzniku obdôb slovenských, českých a ukrajinských ľudových piesní a ich konkrétnymi prejavmi (v Čechách genetická spojitosť jarného zvykového cyklu s ukrajinským folklórom, obdoby balád, žartovných piesní a podobne). Ukázal na silný vplyv slovenskej piesne na ukrajinskú oblasť lemkovskú. Vyslovil zaujímavé myšlienky o osudoch tradície ukrajinskej piesne na východnom Slovensku. V diskusii k úvodnému referátu vystúpil okrem iných s podnetným príspevkom prof. Macůrek (Filozofická fakulta brnenskej univerzity). Doplnil referát celým radom konkrétnych pripomienok, najmä z obdobia 14.—17. storočia a zaoberal sa vzťahmi medzi Moravou a Ukrajinou v 16.—19. stor. Prízvukoval potrebu regionálneho štúdia aj v tejto problematike. Na vystúpenie prof. Macůrka reagoval dr. J. Kudláček (Filozofická fakulta UK v Bratislave) v otázkach valašskej kolonizácie a Bielych Chorvátov. Navrhoval v najstarších medzislovanských vzťahoch rozlišovať dve obdobia: 5.—9. stor. a 9.—12. stor. Úvodný referát doplnil nekrétnymi faktografickými pripomienkami z oblasti literárnych slovensko-ukrajinských vzťahov dr. R. Brtáň (Matica slovenská, Martin). O rozsahu a význame ukrajinskej problematiky v Slovanskom sborníku E. Jelínka hovoril L. Dvořák (ČSI—ČSAV). Ladislav Kubasák (ČSI—SAV) na základe novoobjavených dokumentov hovoril o účasti Slovákov v ruskej armáde v boji proti Napoleonovi (1805) a o pobyte ruskej armády na Slovensku. Úvodný referát rozšíril poznatkami z problematiky československo-ukrajinských hudobných vzťahov dr. V. Dvořák (Karlova univerzita) a problematiky vzťahov vo výtvarnom umení — J. Sloboda (Slezský výskumný ústav v Opave).

Druhý deň konferencie bol zameraný na československo-ukrajinské literárne vzťahy a na vykreslenie úlohy, akú v nich zohral Ivan Franko. Doktor filologických vied prof. J. Kyryľuk (Inštitút literatúry T. H. Ševčenka v Kijeve) v referáte Význam Ivana Franka pre slovanské literatúry poukázal na šírku Frankových záujmov o slovanské literatúry, na to, ako Franko posilňoval pokrokové tendencie medzi Srbmi, Poliakmi, Čechmi a Slovákmi koncom minulého storočia. Frankov nevšedný a sústavný záujem o literatúru slovanských národov pramenil z jeho neúnavného boja za zblíženie všetkých slovanských národov. Referát na tému Vzťahy Ivana Franka k českej a slovenskej kultúre predniesol M. Molnár (ČSI SAV), ktorý si dal za úlohu „zhodnotiť doterajšiu literatúru (Bryk, Nevrlý, Hontar a iní) o tejto otázke a na základe archívneho materiálu a Frankových publikovaných prác ukázať, že Franko svojou činnosťou začal nové, bohaté obdobie v dejinách ukrajinsko-československej vzájomnosti". Sústredil sa na otázky: 1. pomer Franka k jednotlivým českým a slovenským spisovateľom a básnikom (prekladanie a hodnotenie ich tvorby); 2. jeho publicistické články o politických pomeroch v Čechách (boj proti nekritickému rusofilstvu); 3. priama účasť Franka v českom pokrokovom hnutí („Omladina"); 4. jeho spolupráca so súdobou českou tlačou; 5. pomer českej verejnosti k Frankovi za jeho života. Na konferencii odzneli preklady dvoch referátov ukrajinských vedeckých pracovníkov: A. Rotta (Fi-

[1] Výňatky z referátu sú uverejnené v časopise Naša veda, ročn. III. (1956), č. 7, str. 289—295.

lologická fakulta Štátnej univerzity v Užhorode), O kultúrnych stykoch Čechov a Slovákov so zakarpatskými Ukrajincami a S. Trofymuka (Inštitút spoločenských vied AV USSR vo Ľvove), Literárne styky revolučných spisovateľov Západnej Ukrajiny a Československa (1921—1939). Oba referáty priniesli mnohé doteraz neznáme dokumenty o tejto problematike. V tomto smere je zvlášť hodnotná tá časť referátu A. Rotta, kde hovorí o období 17.— prvej polovice 19. stor. K problematike československo-ukrajinských vzájomných literárnych vzťahov odznel celý rad diskusných príspevkov. Dr. K. Rosenbaum (LÚ SAV) ukázal na rozsah a význam ukrajinskej problematiky v slovenskej literárnej tvorbe v 19. stor. Vzťahom F. Votrubu k ukrajinskej kultúre sa zaoberal dr. I. Kusý (LÚ SAV). O vzťahu básnika štúrovskej generácie B. Nosáka-Nezabudova k ukrajinskej problematike hovoril P. Lazár (VŠP, Prešov). Označil ho za najvýraznejšieho predstaviteľa slovensko-ukrajinských literárnych vzťahov, ktorý poznal ukrajinský ľud aj z priameho styku s ním. Okrem týchto príspevkov so slovenskou problematikou treba spomenúť niektoré závažnejšie príspevky k uvedeným referátom. M. Nevrlý (Poverenictvo školstva) v obsiahlom príspevku hovoril o účasti haličských Ukrajincov v tzv. pokrokovom hnutí v Čechách v deväťdesiatych rokoch minulého storočia. O vzťahoch medzi Frankom a Macharom hovorila J. Berezovská. Nakoniec treba ešte uviesť príspevok E. Rudlovčákovej na tému Družba Čechov, Slovákov a zakarpatských Ukrajincov v sovietskej literatúre a príspevok V. Satoa o tom, ako sa odrazil život Zakarpatskej Ukrajiny v českej literatúre v dvadsiatych až tridsiatych rokoch (V. Káňa, I. Olbracht a iní).

S veľkým záujmom si účastníci konferencie vypočuli príspevok Františka Hlaváčka (Brno), Prečo som propagoval Ivana Franka. F. Hlaváček, jeden z prvých prekladateľov Ivana Franka do češtiny, hovoril o tom, za akých pomerov vychádzali jeho preklady Frankových prác. Zvlášť cenné boli jeho spomienky na osobné stretnutia s Ivanom Frankom, dokresľujúc ľudský profil vynikajúceho syna ukrajinského národa. Na konferencii prehovoril aj P. Kravčenko (Kanada) o tom, ako sa pripravuje ukrajinská verejnosť Kanady na oslavy výročia Ivana Franka.

Na programe treticho dňa konferencie boli otázky histórie Ukrajincov žijúcich na východnom Slovensku. Hlavný referát k tejto problematike predniesol dr. E. Haraksim (Filozofická fakulta UK v Bratislave). Sústredil sa na tradície bratského spolunažívania Ukrajincov a Slovákov na východnom Slovensku a poukázal aj na to, kto v čích záujmoch tieto vzťahy narušoval. Polemizujúc s nacionalistickými koncepciami o národnej príslušnosti obyvateľstva východného Slovenska zaoberal sa dosť obšírne jazykovou otázkou, ktorá tu mala veľký význam. Ťažiskom referátu (referát sa zaoberal obdobím od 16. stor. až do roku 1918) boli sociálnoekonomické, politické, kultúrne, jazykové a náboženské otázky Ukrajincov východného Slovenska v 19. storočí. Tento referát, vyznačujúci sa zvládnutím širokého okruhu faktografického materiálu bol prijatý s nevšedným záujmom. Odznelo k nemu dvanásť diskusných príspevkov. E. Stavrovský (FF UK v Bratislave) v rozsiahlom, novým materiálom bohato fundovanom príspevku hovoril o sociálnoekonomických podmienkach života ukrajinského ľudu na východnom Slovensku a o jeho triednych zápasoch v 17. stor. P. Hapák (HÚ SAV) sa zaoberal hospodárskym a kultúrnym životom ukrajinského obyvateľstva koncom 19. a začiatkom 20. stor. Na tému A. I. Dobrianskij a družba Slovákov so zakarpatskými Ukrajincami hovoril A. Doboš (VŠP v Prešove). Jeho charakteristika Dobrianského („politický vývin Dobrianského smeruje od konštitučnej monarchie k revolučnej demokracii") vyvolala polemické vystúpenie prof. J. Kyryľuka, ktorý hovoril o politických názoroch Dobrianského, predovšetkým o jeho pomere k Viedni. A. Slepickej (VŠP Prešov) hovoril o tom, aké miesto zaujíma idea družby medzi slovanskými národmi v tvorbe O. I. Pavloviča a J. I. Stavrovského-Popradova. F. Gondor (ČSI SAV) hovoril o pomere KSČ k ukrajinskej otázke ze prvej ČSR a o prejavoch solidarity slovenského proletariátu s ukrajinským obyvateľstvom. Okrem A. Kosťuka (VŠP Prešov), ktorý hovoril o probléme jazykovej hranice medzi Slovákmi a Ukrajincami v staršej i novšej literatúre, vystúpili I. Macinskij (riaditeľ Ukrajinského divadla v Prešove) a J. Bača (VŠP Prešov) s príspevkami o súčasných kultúrnych a hospodárskych problémoch Ukrajincov na východnom Slovensku.

Po záverečnom prejave člena korešpondenta ČSAV prof. Júliusa Dolanského konferencia prijala uznesenie, podľa ktorého sa má: 1. pokračovať vo výskume vzájomných vzťahov našich národov s národmi SSSR; 2. zriadiť v Prešove pracovisko SAV pre sústavný výskum ukrajinského etnika; 3. pretvoriť Štátnu vedeckú knižnicu v Prešove na ústav celoslovenského charakteru s ukrajinskou špecializáciou a ediciou bibliografie; 4. z Múzea ukrajinskej kultúry v Prešove vytvoriť aktívny vedecký ústav.

Väčšina materiálov z konferencie vyjde tlačou v sborníku, ktorý pripravuje ČSI SAV.

F. Gondor